

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ЕКОНОМІКИ, МЕНЕДЖМЕНТУ ТА МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ БІЗНЕСУ ТА
МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

**УПРАВЛІННЯ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ
ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ
В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ**

Монографія

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ЕКОНОМІКИ, МЕНЕДЖМЕНТУ ТА МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ БІЗНЕСУ ТА
МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

**УПРАВЛІННЯ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ
ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ
В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ
МОНОГРАФІЯ**

Колектив авторів:

докт.екон.наук, професор І. М. Посохов

канд.екон.наук О. В. Чепіжко

докт.екон.наук, професор В. Г. Дюжев

канд. техн. наук Д. О. Лисиця

Рецензенти:

***В.Л. Дикань**, д-р. екон. наук, проф., завідувач кафедри економіки та управління виробничим і комерційним бізнесом (Український державний університет залізничного транспорту);*
***Н.В. Корж**, д-р. екон. наук, проф., професор кафедри менеджменту і адміністрування, (Вінницький торговельно-економічний інститут, Київського національного торговельно-економічного університету);*
***В.Г. Шинкаренко**, д-р. екон. наук, проф., професор кафедри менеджменту (Харківський національний автомобільно-дорожній університет).*

Колектив авторів:

І. М. Посохов, О. В. Чепіжко, В. Г. Дюжев, Д. О. Лисиця

У 67 Управління конкурентоспроможністю промислових підприємств в умовах невизначеності: монографія. / І. М. Посохов, О.В. Чепіжко, В. Г. Дюжев, Д.О. Лисиця. – Харків: Видавництво Іванченка І. С., 2022. - 252 с. : іл.

ISBN 978-617-8059-52-1.

Монографію присвячено розробці й науковому обґрунтуванню теоретичних і науково-методичних підходів до удосконалення методичного забезпечення управління конкурентоспроможністю промислових підприємств України в умовах невизначеності. Представлені результати досліджень теоретичних аспектів конкурентоспроможності промислових підприємств, методичні підходи до оцінки конкурентоспроможності промислових підприємств, стратегія управління конкурентоспроможністю промислових підприємств в умовах невизначеності.

Призначена для економістів, наукових співробітників, викладачів, аспірантів, керівників та фахівців промислових підприємств, керівників та топ-менеджерів корпорацій, фахівців та практиків, що цікавляться проблемами управління конкурентоспроможністю промислових підприємств в умовах невизначеності та працюють у різних галузях економіки.

УДК 338.2

АНОТАЦІЯ

Посохов І. М., Чепіжко О. В., Дюжев В. Г., Лисиця Д. О. Управління конкурентоспроможністю промислових підприємств в умовах невизначеності: монографія.

Монографію виконано на кафедрі «Економіки бізнесу та міжнародних економічних відносин» Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» Міністерства освіти і науки України.

Монографію присвячено розробці й науковому обґрунтуванню теоретичних і науково-методичних підходів до удосконалення методичного забезпечення управління конкурентоспроможністю промислових підприємств України в умовах невизначеності.

Об'єктом дослідження є процеси формування і функціонування механізму управління конкурентоспроможністю промислових підприємств в умовах невизначеності.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і прикладних положень щодо управління конкурентоспроможністю промислових підприємств та посилення інтеграційних процесів в умовах невизначеності.

Методичною та теоретичною базою дослідження стали фундаментальні положення теорії конкуренції та конкурентоспроможності, методичні розробки та наукові праці провідних вчених з питань управління

конкурентоспроможністю підприємств з урахуванням невизначеності конкурентного середовища.

При вирішенні завдань наукового дослідження застосовано сукупність загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, а саме: абстрагування, узагальнення, конкретизації, морфологічного аналізу – для уточнення категоріально-понятійного апарату теорії конкурентоспроможності; систематизації – для формування періодизації та класифікації еволюційного розвитку економічних теорій конкуренції та конкурентоспроможності; аналізу і синтезу, системний підхід – для визначення компонентної структури формування механізму управління конкурентоспроможністю промислових підприємств; експертний, нормативний, статистичні та економіко-математичні методи – для обґрунтування результатів інтегральної оцінки конкурентоспроможності підприємств машинобудування; економіко-математичного моделювання – для ідентифікації і імовірнісної оцінки ризиків в процесі управління ризиками промислового підприємства; таблично-графічний – для формалізації, систематизації, надання наочності та схематичного зображення теоретичних і практичних положень монографії.

В роботі доведено, що трансформація економічних відносин в Україні відбувається в умовах підвищеної невизначеності зовнішнього та внутрішнього середовища, обумовлює об'єктивну необхідність переосмислення та удосконалення науково-методичних та прикладних засад управління конкурентоспроможністю підприємств машинобудування.

У вступі обґрунтовано актуальність задач дослідження, наведено наукову новизну та сформовано практичне значення одержаних результатів.

В першому розділі здійснено дослідження історичного розвитку фундаментальних теорій конкуренції та конкурентоспроможності, яке надало можливість найбільш повно виявити сукупність рис, характерних для досліджуваного об'єкта та найбільш істотно впливають на формування

конкурентоспроможності підприємства в сучасних умовах ринкової невизначеності.

Виокремлено чотири етапи становлення і розвитку теоретичних концепцій конкурентоспроможності та факторів конкурентоспроможності, які були предметом дослідження в ці періоди.

I етап (XVII – XIX ст.) – перші спроби осмислити сутність конкурентоспроможності та окремі фактори конкурентоспроможності (теорії цінової конкуренції): продуктивність праці, виробництво продукції за нижчими, ніж у конкурентів, цінами, масштаби виробництва; II етап (кінець XIX ст. – перша половина XX ст.) – узагальнення уявлень про конкурентоспроможність як властивість суб'єкта конкуренції (теорії ефективного управління) та виокремлення факторів впливу: ефективне використання засобів та факторів виробництва, здатність управлінського персоналу адекватно реагувати на зміни зовнішнього середовища, прогнозувати зміни середовища та приймати правильні управлінські рішення, здатність управлінського персоналу впроваджувати інновації, цінова та нецінова диференціація.

III етап (друга половина XX ст.) – поглиблення знань учених щодо стратегічного інструментарію управління конкурентоспроможністю (теорія стратегічної конкурентоспроможності) та виокремлення стратегічних факторів впливу: здатність управлінського персоналу приймати групові рішення, здатність розвивати внутрішній організаційний та інноваційний потенціал підприємства, вибір правильної стратегії діяльності, вміння використовувати цінні, виняткові та неповторні ресурси фірми.

IV етап (кінець XX ст. – дотепер) – системний еволюційно-неоінституційний підхід до дослідження конкуренції і конкурентоспроможності (системна взаємодія підприємства та соціально-економічного середовища) з виокремленням найбільш вагомих факторів: система управління спеціальними знаннями та вміннями, здібності поєднувати суперництво з співробітництвом, здатність підприємства створювати та

впроваджувати принципово нові товари (послуги), здатність створення нових ринків, ринкових ніш на основі впровадження інновацій.

У результаті узагальнення поглядів науковців до суспільного розвитку теорій конкуренції та конкурентоспроможності визначено сучасне баченням конкуренції на мікро-, мезо-рівнях, як еволюційно-неоінституційний процесу, що має характерні риси та відмінності від класичних концепцій дослідження. Зокрема, досліджувані явища і процеси в соціально-економічній системі розглядаються: за законами еволюції (становлення, розвиток, занепад), тобто за законами самоорганізації складних систем, основним об'єктом дослідження є процес змін, виявлення рушійних сил і факторів розвитку в умовах безперервної зміни ринку. У якості напрямку аналізу розглядається здатність конкуренції забезпечувати виживання і відтворення фірм, найбільш пристосованих до еволюції у ринковому середовищі.

Закономірним станом ринку розглядається довгострокова нерівновага, яка спонукає підприємства до зміни своєї поведінки і вдосконалення конкурентних стратегій. Цінові й нецінові методи конкурентної боротьби доповнюються суперництвом рутин на підприємстві, що надає додаткові можливості для адаптивної конкурентної стратегії суперників. Процес ринкових змін розглядається як недетермінований, тобто супроводжується непередбачуваними результатами.

На основі аналізу сучасних наукових підходів до розуміння сутності змісту, властивостей категорії конкурентоспроможність підприємства (відносність, обумовленість, динамічність, об'єктивність, предметність, системність, інтегральність, релевантність, емерджентність) та особливостей цієї категорії (взаємозв'язок відносної і абсолютної складових категорії, взаємопроникнення внутрішньої і зовнішньої складових, взаємовплив довгострокового та короткострокового аспектів, взаємозв'язок характеристик продукції та діяльності суб'єкта), уточнено поняття «конкурентоспроможність підприємства», у якому, на відміну від існуючих понять акцент зроблений на наступні аспекти конкурентоспроможності організації: конкурентна перевага

розглядається в універсальній формі; визначається як конкурентна дія щодо використання загального потенціалу підприємства, який має організаційну природу, відповідно визначається управлінськими факторами; досягнення стійкої конкурентної переваги визначається здібностями підприємства; досягнення конкурентоспроможності зумовлено рівнем розвитку організаційних здібностей підприємства; інтеграцію і реконфігурацію потенціалів і здібностей для використання можливостей, що створюються мінливим середовищем. У авторському визначенні поняття «конкурентоспроможність підприємства» враховані особливості сучасного бачення конкуренції як еволюційно-неоінституційного процесу.

Проведене дослідження основних конкурентних переваг підприємств країн-лідерів світової конкурентоспроможності відповідно до їх типів соціально-економічних моделей розвитку (центрально - європейський, південно-європейський, скандинавський, японський і китайський типи), дозволило визначити відповідність конкурентних переваг підприємства типу соціально-економічної моделі, у межах яких функціонують підприємства.

Визначені основні детермінанти конкурентних переваг промислових підприємств країн-лідерів світової конкурентоспроможності. Швейцарія: виробництво продукції найвищого рівня якості; найвищий рівень інноваційності продукції та усіх складових процесу виробництва; системне вдосконалення менеджменту підприємства; повне охоплення комплексною системою управління конкурентоспроможності всієї діяльності підприємства; система управління конкурентоспроможності підприємства є елементом системи управління конкурентоспроможності кластера. Швеція: орієнтація виробництва промислової продукції на внутрішній і одночасно на зовнішній ринок; виробництво переважно наукоємної продукції; високий рівень механізації і автоматизації; найвищий рівень наукових досліджень; висококваліфікована робоча сила. Сполучені Штати Америки: стимулювання інноваційної діяльності через розвиток виробничого та інноваційного потенціалу; державна підтримка стратегічно важливих, але недостатньо

прибуткових підприємств; підтримка підприємств на зовнішніх ринки. Японія: пріоритет НДДКР і як наслідок найсучасніші технології; ефективна система організації та мотивації праці як технологія управління людськими ресурсами; перевага розвитку виробничого потенціалу. Китай: низькі витрати виробництва, ефективна цінова політика; імпорт інновацій і швидке їх впровадження у виробництво; висока частка фінансової та виробничої участі іноземних підприємств; орієнтація на експортно-орієнтований характер виробництва продукції.

Загальними детермінантами конкурентних переваг промислових підприємств країн-лідерів світової конкурентоспроможності є: інституційне забезпечення господарської діяльності національних товаровиробників; ефективне використання конкурентних переваг всіх типів із виділенням головної ролі організаційно-кадровому потенціалу; інноваційність усіх сфер діяльності підприємства; охоплення комплексною системою управління якістю господарювання.

Досліджено процес управління конкурентоспроможністю підприємства: сутність основних понять теорії управління конкурентоспроможністю; принципи, на яких базується процес управління конкурентоспроможністю підприємства; функції управління конкурентоспроможністю підприємства; структури механізму управління конкурентоспроможністю.

Визначено необхідність при управлінні конкурентоспроможністю вираховування фактору невизначеності, що пов'язано з: особливостями розвитку системи, яка представлена сукупністю якісних і кількісних характеристик; недостатністю знань про стан зовнішнього середовища; управління конкурентоспроможністю розглядається як сукупність підсистем прийняття рішень та необхідністю знаходженням між ними компромісу; застосування.

У роботі визначено компонентну структуру формування механізму управління конкурентоспроможністю промислового підприємства в умовах невизначеності, з виокремленням його основних елементів, які сукупністю

суб'єктів, об'єктів, мети, завдань, принципів, функцій, методів та інструментів управління, взаємодія та послідовне використання яких у процесі управління конкурентоспроможністю підприємства забезпечує ефективне прийняття управлінських рішень. Зазначена компонентна структура є теоретичним базисом формування організаційно-економічного механізму управління конкурентоспроможності промислового підприємства, в якому перелік елементів і етапів процесу управління, комплекс методів та інструментарію з його оцінки корелюється з поставленою метою та відповідає результатам практичної реалізації.

У другому розділі проведено дослідження сучасного стану розвитку та рівня конкурентоспроможності машинобудівних підприємств України. У дослідження виявлено, що у процесі адаптації до мінливих умов фінансового й економічного середовища переважна більшість підприємства машинобудування мали складності з технічним та технологічним переоснащенням, залученням додаткових інвестиційно-інноваційних ресурсів, пошуком партнерів для стабільного співробітництва на світовому ринку, налагодженням взаємовідносин із новими контрагентами та споживачами. Запропоновано наступні напрямки підтримки конкурентних позицій вітчизняних підприємств машинобудування: реформування системи управління економічними процесами, створення неагресивної системи взаємодії бізнесу та профспілок; реформування податкової системи; структурне оновлення та стимулювання розвитку диверсифікованої, орієнтованої на експорт та високотехнологічної промисловості; активізація та захист внутрішнього ринку (переорієнтація вітчизняного виробника на внутрішній ринок та реалізація стратегії імпортозаміщення); стимулювання розвитку внутрішнього фондового ринку та вітчизняної банківської системи, ефективної системи клірингу та розрахунків; підтримка інноваційної моделі розвитку (активне використання іноземних сучасних технологій); реформування системи соціального захисту у напрямі диверсифікації джерел соціальних послуг.

Доведено, що від рівня розвитку підприємств машинобудування, та, зокрема, підприємств електротехнічної промисловості, залежить ефективність функціонування і конкурентоспроможність всіх сфер економіки України. Обґрунтовано, що виробництво електророзподільної та контрольної апаратури має значний потенціал розвитку, який реалізується шляхом застосування стратегії горизонтальної інтеграції. За результатами дослідження динаміки розвитку обсягу внутрішнього ринку електротехнічної продукції доведено необхідність удосконалення системи управління конкурентоспроможністю вітчизняних промислових підприємств.

За підсумками дослідження визначені основні тенденції розвитку підприємств електротехнічного вітчизняного: доступ до мирового ринку компонентів, нарощування темпів впровадження цифрових технологій та розвиток альтернативної енергетики, автоматизація технологічних процесів та енергоефективність; прискорення технологічного відставання вітчизняних підприємств від конкурентів світового рівня та невідповідність продукції вимогам світового ринку; посилення конкуренції на внутрішньому ринку та активне засвоєння його іноземними компаніями: зростання обсягу внутрішнього ринку електротехнічних виробів зі стабільним зменшенням попиту на продукцію вітчизняних підприємств та зростанням попиту на імпортовану продукцію; зниження технологічної глибини у виробничій діяльності вітчизняних підприємств та збільшення кількості підприємств зі збірки та випробувань електротехнічних виробів; управлінське відставання та відтік кваліфікованих кадрів.

Визначені сучасні напрями удосконалення управління конкурентоспроможністю підприємств машинобудування на основі реформування та розвитку цільових систем менеджменту, які базуються на міжнародних стандартах, застосування моделей ділової досконалості, узгодженої ієрархічної взаємодії, що дозволить промисловим підприємствам

оперативне реагувати на зміни у фінансово-економічній сфері в умовах високого рівня невизначеності ринкового середовища.

Основою моделі ділової досконалості є наступні базові принципи досконалості менеджменту: орієнтованість на результат; концентрація зусиль на досягненні задоволеності споживача; лідерство та сталість мети, управління процесами та явищами; розвиток та залученість персоналу; постійне підвищення кваліфікації; іноваційність всіх сфер діяльності підприємства; розвиток партнерства; корпоративна соціальна відповідальність.

Запропоновано провадження в управлінську практику промислового підприємства моделі узгодженої ієрархічної взаємодії, яка заснована на виборі алгоритму прийняття координуючих управлінських рішень керівниками вищого рівня при застосуванні управлінської інформації від менеджерів більш низького рівня, що є необхідним у результаті горизонтального та вертикального розподілу функцій з урахуванням відмінностей ресурсів, функціонального призначення структурних ланок, ціннісних орієнтацій керуючих рівней. В основі вибору координатором набору управлінських рішень знаходиться набір дій, який забезпечить реалізацію місії (стратегії, цілей) системи якнайкраще.

На основі проведеного дослідження методичних підходів до оцінювання конкурентоспроможності підприємства визначено, що найкращим чином для отримання комплексного інтегрального показника конкурентоспроможності підприємства застосовані методи багатовимірного аналізу, що обумовлено їх відповідністю до дослідження великої кількості об'єктів, з великою кількістю ознак, які їх характеризують, та виявленням структури цих об'єктів і взаємозв'язків їх параметрів.

Запропоновано науково-методичний підхід до оцінки конкурентоспроможності підприємства на основі методу багатовимірного аналізу з використанням функції бажаності Е. Харрінгтона. В основі побудови узагальненої функції Харрінгтона лежить ідея перетворення натуральних значень окремих показників у безрозмірну шкалу бажаності, що дозволяє

деякою мірою моделювати процес узгодженої поведінки окремих підсистем єдиного цілого, враховувати зв'язки та вплив між ними.

У межах запропонованого методичного підходу сформовано та обґрунтовано систему із 38 кількісних та якісних показників, що характеризують 6 функціональних сфер діяльності промислового підприємства, а саме: ($f_{\text{НТК}}$) - науково-технічну; ($f_{\text{ВТК}}$) - виробничо-технологічну; ($f_{\text{К}}$) - кадрову; ($f_{\text{ЕК}}$) - економічну; $f_{\text{СУ}_i}$ - управлінську; $f_{\text{Р}_i}$ - конкурентоспроможність продукції. Вибір та обґрунтування показників для оцінки рівня конкурентоспроможності промислового підприємства зроблено з урахуванням особливостей функціонування промислового підприємства та завдань, що ставляться його системою управління конкурентоспроможності.

При застосуванні запропонованого науково-методичного підходу до оцінки конкурентоспроможності підприємства на основі методу багатовимірного аналізу оцінювання рівня конкурентоспроможності підприємства здійснюється за такими послідовними етапами: визначення цілі оцінювання; вибір та узгодження переліку показників оцінювання за функціональними сферами діяльності підприємства; виокремлені граничні значення кожного показника за граничними значеннями функції бажаності; визначення значення приведенного показника (x) для граничних значень функції бажаності; визначення коефіцієнтів апроксимації та розрахунок значень апроксимації для кожного показника; визначення функції бажаності за функціональними сферами діяльності підприємства; розрахунок значення інтегральної оцінки конкурентоспроможності підприємства.

Запропонований науково-методичний підхід до оцінки конкурентоспроможності промислового підприємства на відміну від існуючих методів оцінки має ряд вагомих переваг: можливість здійснення порівняльної динамічної оцінки, що дозволяє відстежити зміну рівня конкурентоспроможності промислового підприємства; можливість комплексної оцінки рівня конкурентоспроможності промислового підприємства, що враховує вплив всієї сукупності факторів, що формують цей

рівень; використання аналітичних залежностей для кожного з обраних показників функціональних сфер господарювання промислового підприємства знизити індивідуальний та колективний суб'єктивізм до об'єкта та предмета дослідження; застосування кількісних і якісних показників, за якими вся необхідна вихідна інформація може бути отримана з даних бухгалтерської та статистичної звітності підприємств, підвищує точність та оперативність розрахунків; застосування даного методу не передбачає наявності бази для порівняння (деякого еталона, ідеального стану); можливість використання кількісних і якісних показників різної розмірності, порядку та діапазону значень; реалізація алгоритму оцінювання конкурентоспроможності промислового підприємства з використанням функції Харінгтона може бути реалізована у Microsoft Excel.

У третьому розділі монографії запропоновано удосконалення системи стратегування управління конкурентоспроможністю промислового підприємства за такими програмно-цільовими блоками: управління кадрами та трудовою мотивацією; забезпечення інформаційно-технологічними ресурсами; менеджмент якості продукції; джерела забезпечення інвестиційних ресурсів; менеджмент; забезпечення інноваційного розвитку; система фінансового менеджменту; забезпечення управління ризиками; управління логістикою та маркетингом.

Наведена сукупність заходів удосконалення стратегування управління конкурентоспроможністю промислового підприємства є сукупністю комплексних заходів, які дозволяють: реорганізувати всю систему управління підприємством; створити у робітників всіх функційних підрозділах стійке прагнення до ефективної діяльності та участі у управлінні забезпеченням конкурентоспроможності підприємства; раціонально використовувати виробничі, організаційні, науково-технічні та інші ресурси підприємства; удосконалити систему управління конкурентоспроможністю підприємства та зміцнити його ринкові позиції в умовах невизначеності.

Проведено впровадження науково-методичного підходу до оцінки конкурентоспроможності промислових підприємств з розрахунком інтегральних показників конкурентоспроможності підприємств електротехнічної промисловості на основі функції бажаності Харрінгтона. Обґрунтовано вплив на значення інтегрального показника конкурентоспроможності підсумкового значення функції бажаності за функціональною сферою господарювання підприємства - «система управління».

Наведені результати апробації науково-методичного підходу до оцінки конкурентоспроможності промислових підприємств, які дають змогу визначити найбільш конкурентоспроможні підприємства: ТОВ «Високовольтний союз – РЗВА», ТОВ завод низьковольтної апаратури «Лідер електрик», ПРАТ «Плутон», які мають також високі значення показників конкурентоспроможності за функціональними сферами господарювання.

Запропоновано науково-методичні рекомендації з удосконалення конкурентоспроможності машинобудівного підприємства на підставі використання інструментів ризик-менеджменту та науково-методичний підхід до оцінки фінансових ризиків при управлінні конкурентоспроможністю промислового підприємства на основі методу «матриці наслідків та ймовірностей». Розроблені рекомендації щодо інтегрованого управління ризиками. Виокремлено переваги розробки та впровадження на практиці елементів системи регулювання ризиків промислового підприємства: більш реалістичний фінансовий аналіз, що вводиться у зв'язку з тим, що невизначеність параметрів моделювання вже включена в аналіз і можна визначити вплив більш якісної інформації на фінальне бізнес рішення; прийняття рішень з урахуванням оцінки ризиків, що пов'язане з тим, що стратегія впливає на характер ризиків, з іншого – ризики впливають на вибір стратегії розвитку організації; послідовний підхід до ризику у зв'язку з тим, що підприємства стикаються з широким спектром ризиків та інструментів для

управління ними – від фінансових інструментів управління ризиками для курсів цінних паперів, цін на сировину, енергію тощо до страхування, а також стратегічних варіантів вибору, таких як диверсифікація; використання ризик-менеджменту як стратегічного інструмента (систематично виділяючи ризик і керуючи ним, підприємство може отримати конкурентну перевагу, беручись за проекти, які конкуренти визнають надто ризиковими).

Рекомендується на промислових підприємствах електротехнічної галузі використовувати інструменти управління ризиками у поєднанні з компенсаторними заходами, а саме: відмову від певних управлінських рішень, лімітування ризиків; диверсифікацію ризиків; прогнозування ризиків; створення резервів; страхування ризиків; аутсорсинг управління ризиками.

Розвиток сучасного менеджменту показує, що застосування разових заходів, окремих від загальної стратегії розвитку підприємства та спрямованих на зниження ризиків, не забезпечує необхідної ефективності.

Виокремлено основні ризики промислового підприємства електротехнічної галузі та запропоновано основні заходи, щодо їх попередження та компенсації: ризик не реалізації профільної технології підприємств; ризик недотримання вихідних матеріалів через зрив укладених договорів постачання; ризик неотримання зовнішніх інвестицій та кредитів; ризик не укладання договорів на реалізацію виробленої продукції (ризик не реалізації виробленої продукції); ризик нестачі та плинності кадрів; ризик неправильного прогнозування ситуації та отримання неправильних вихідних даних; ризик неотримання чи несвоєчасного отримання плати за реалізованою продукцією; ризик відмови покупця від отриманої продукції (повернення або отримання як товару нижчої якості); ризик зриву власних виробничих планів та інноваційних проектів.

Запропоновано основні заходи попередження ризиків та їх компенсації відносно ризиків промислових підприємств, які виокремлені у монографії.

ЗМІСТ

ВСТУП	18
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	24
1.1 Наукові підходи до визначення сутності економічних категорій «конкурентоспроможність», «конкурентоспроможність підприємств»: сутність, структура, фактори.....	24
1.2 Аналіз світового досвіду забезпечення конкурентоспроможності підприємства.....	47
1.3 Управління конкурентоспроможністю промислового підприємства.....	62
Висновки до розділу 1.....	74
РОЗДІЛ 2 МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	77
2.1 Сучасний стан та ефективність діяльності підприємств машинобудування України.....	77
2.2 Дослідження ринкового стану та тенденцій розвитку підприємств електротехнічної промисловості.....	94
2.3 Методичний підхід до оцінки конкурентоспроможності та конкурентостійкості промислового підприємства.....	116
Висновки до розділу 2.....	133
РОЗДІЛ 3 СТРАТЕГІЯ УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ	137
3.1 Організаційно-економічні заходи удосконалення управління конкурентоспроможністю промислового підприємства.....	137
3.2 Впровадження методичного підходу оцінки конкурентоспроможності.....	151

3.3 Модель оцінки ризиків при управлінні конкурентоспроможністю промислового підприємства.....	165
Висновки до розділу 3.....	180
ВИСНОВКИ.....	184
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	190
ДОДАТКИ	212

ВСТУП

Актуальність теми. Нинішній вектор трансформації економічних відносин в Україні в напрямку їх активної інтеграції до висококонкурентного європейського економічного простору докорінно змінює умови діяльності промислових підприємств, що характеризуються підвищеною невизначеністю та швидкими змінами зовнішнього і внутрішнього середовища. Сегмент машинобудування є основним компонентом переробної промисловості України, оскільки на нього у 2019 році припадало 57,9 % від загального обсягу валового продукту та понад 9 % від валової доданої вартості валового внутрішнього продукту держави. Зазначене зумовлює об'єктивну необхідність переосмислення та удосконалення науково-методичних та прикладних засад управління конкурентоспроможністю підприємств машинобудування.

Теоретичні підвалини формування конкурентних переваг підприємства закладені в роботах таких науковців, як А. Сміт, Д. Рікардо, Дж. Мілль, Й. Шумпетер, Дж. Робінсон, Е. Чемберлін, Дж. Хікс, М. Портер. Подальший розвиток сучасної теорії конкурентоспроможності досліджено такими закордонними вченими, як Дж. Барні, Р. Грант, Ф. Мур, Р. Нельсон, С. Уінтер, М. Брандербургер, Дж. Нейлбафф, А. Вебер та іншими.

Значний внесок у вирішення проблеми управління конкурентоспроможністю підприємств у різних сферах економічної діяльності внесли провідні вітчизняні вчені, серед яких: А. Амоша, М. Бутко, В. Вишневський, В. Геєць, О. Гетьман, В. Дикань, Л. Довгань, П. Зав'ялов, Ю. Кінзерський, Б. Маліцький, Л. Піддубна, І. Посохов, А. Райзберг, Т. Чумаков, І. Швець, В. Шаповал, І. Хоменко, О. Янковий та ін. Дослідженню впливу невизначеності та ризиків на конкурентоспроможність промислових підприємств присвятили свої праці Т. Давидюк, Ю. Калюжна, Н. Краснокутська, О. Кузьмін, В. Лук'янова, А. Медведева, В. Міщенко, П. Перерва, І. Посохов, Л. Соколова та інші науковці.

Водночас, попри наявність значної кількості наукових досліджень із зазначеної проблеми, особливості менеджменту конкурентоспроможності промислових підприємств в умовах мінливого ринкового середовища залишається недостатньо розкритими та потребують удосконалення теоретико-методичних та прикладних аспектів управлінської діяльності. Це зумовило вибір теми, визначення мети, завдань та структури наукового дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Монографію виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри економіки бізнесу та міжнародних економічних відносин Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»: «Управління ризиками та конкурентоспроможністю промислових підприємств в умовах невизначеності ринкової середовища» (ДР № 0117U004810), в якій авторами розроблено методичний підхід до оцінки конкурентоспроможності підприємств електротехнічної галузі України на основі використання функції бажаності Харрінгтона, яка дозволяє перетворити натуральні різномірні показники діяльності підприємства в безрозмірну величину, моделюючи процес узгодженої поведінки окремих підсистем єдиного цілого, враховуючи зв'язки та взаємовплив між ними; «Організаційно-економічне забезпечення ефективного розвитку промислового комплексу та соціальної сфери України (ДР № 0117U004808), де авторами розроблено комплекс організаційно-економічних заходів щодо удосконалення організаційно-економічного механізму управління конкурентоспроможністю промислового підприємства в умовах невизначеності ринкового середовища.

Мета і завдання дослідження. Метою монографії є розробка теоретичних і науково-методичних підходів до удосконалення управління конкурентоспроможністю промислових підприємств в умовах невизначеності ринкового середовища.

Відповідно до зазначеної мети, поставлені та вирішені такі завдання:

- узагальнено періодизацію та класифікаційні ознаки еволюційного розвитку економічних теорій конкуренції і конкурентоспроможності з виділенням характерних рис та їх прояву в сучасних умовах;

- доповнено поняттєвий апарат теорії конкуренції поняттям «конкурентоспроможність підприємства» з урахуванням найістотніших властивостей цієї категорії в умовах невизначеності;

- узагальнено досвід високорозвинених країн-лідерів світової конкурентоспроможності щодо формування конкурентоспроможності національних промислових виробництв;

- визначено компонентну структуру механізму управління конкурентоспроможністю промислових підприємств та особливості його функціонування в умовах невизначеності;

- окреслено напрями удосконалення управління конкурентоспроможністю підприємств машинобудування в сучасних умовах підвищеної мінливості ринкового середовища;

- запропоновано методичний підхід до оцінки конкурентоспроможності та систему показників, які доцільно застосовувати для оцінки реального стану вітчизняного промислового підприємства в ринковому середовищі;

- розроблено систему організаційно-економічних заходів удосконалення управління конкурентоспроможністю промислових підприємств;

- удосконалено науково-методичний підхід щодо оцінки ризиків при управлінні конкурентоспроможністю промислового підприємства.

Об'єктом дослідження є процеси формування і функціонування механізму управління конкурентоспроможністю промислових підприємств в умовах невизначеності.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і прикладних положень щодо управління конкурентоспроможністю промислових підприємств та посилення інтеграційних процесів в умовах невизначеності.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети та виконання визначених завдань у роботі використано фундаментальні положення теорії конкуренції і конкурентоспроможності, сукупність загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, а саме: абстрагування, узагальнення, конкретизації, морфологічного аналізу – для уточнення поняттєвого апарату теорії конкурентоспроможності; систематизації – для формування періодизації та класифікації еволюційного розвитку економічних теорій конкуренції та конкурентоспроможності; аналізу і синтезу, системний підхід – для визначення компонентної структури формування механізму управління конкурентоспроможністю промислових підприємств; експертний, нормативний, статистичні та економіко-математичні методи – для обґрунтування результатів інтегральної оцінки конкурентоспроможності підприємств машинобудування; економіко-математичного моделювання – для ідентифікації і імовірнісної оцінки ризиків в процесі управління ризиками промислового підприємства; таблично-графічний – для формалізації, систематизації, надання наочності та схематичного зображення теоретичних і практичних положень монографії.

Інформаційною базою монографії є: Конституція України; законодавчі акти України; нормативно-правові документи Кабінету Міністрів України; офіційні матеріали Державної служби статистики України, асоціації виробників «Укрмашбуд», міжнародних організацій, інформаційно-аналітичних і консалтингових агентств; офіційних сайтів установ, організацій і підприємств; дані звітності підприємств машинобудування України; матеріали Міжнародних науково-практичних конференцій; наукові праці вітчизняних та закордонних учених із досліджуваної проблематики; результати інших досліджень авторів.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в такому:

удосконалено:

- науково-методичний підхід до оцінки конкурентоспроможності підприємства, який, на відміну від існуючих, базується на основі методу

багатовимірний аналіз з використанням функції бажаності, що дозволяє моделювати процес узгодженої поведінки окремих підсистем підприємства, враховувати зв'язки між ними;

- компонентну структуру формування механізму управління конкурентоспроможністю промислових підприємств в умовах невизначеності, яка, на відміну від існуючих, відображає взаємодію та взаємозв'язки між її окремими складовими, що дає змогу оптимізувати логічну послідовність управлінських дій та конкретизувати вибір засобів впливу рівень конкурентоспроможності промислового підприємства з урахуванням ризиків та невизначеності ринкового середовища;

- методичний апарат дослідження конкуренції та конкурентоспроможності на мікро- і мезорівнях, який на відміну від діючого базується на неінституційному підході, у якому досліджувані явища і процеси розглядаються за законами самоорганізації складних систем;

- систему організаційно-економічних важелів управління конкурентоспроможністю промислового підприємства, які в порівнянні з діючою практикою враховують положення еволюційно-інституційного підходу, спрямованого на підвищення ролі стратегічного менеджменту та їх використання в окремих функціях управління підприємством;

- параметричні критерії до кількісної оцінки фінансових ризиків при управлінні конкурентоспроможністю промислового підприємства на основі методу «матриці наслідків та ймовірностей»;

набули подальшого розвитку:

- періодизація та класифікаційні ознаки еволюційного розвитку економічних теорій конкуренції та конкурентоспроможності;

- понятійний апарат теорії конкуренції і конкурентоспроможності підприємства через авторський виклад сутності такого поняття, як «конкурентоспроможність підприємства», що враховує найістотніші ознаки та властивості категорії «конкурентоспроможність підприємства» та

характеризує особливості їх виникнення, існування та зміни в умовах невизначеності;

- основні детермінанти конкурентних переваг промислових підприємств країн-лідерів щодо формування конкурентоспроможності національних промислових підприємств, які передбачають: інституційне забезпечення господарської діяльності національних виробників; вміле використання конкурентних переваг усіх типів; інноваційність усіх сфер діяльності підприємства; охоплення комплексною системою управління якістю всіх сфер діяльності підприємства;

- вектори удосконалення управління конкурентоспроможністю підприємств машинобудування в сучасних умовах підвищеної невизначеності середовища на основі реформування та розвитку цільових систем менеджменту з застосуванням міжнародних стандартів.

Практична значущість отриманих результатів полягає в тому, що теоретичні й методичні положення монографії доведені до рівня конкретних пропозицій та методичних рекомендацій щодо управління конкурентоспроможністю промислових підприємств в умовах невизначеності.

Результати дослідження впроваджено на підприємствах: ЗВП «Неон» УТОГ (м. Запоріжжя, дов. № 707 від 14.05.2021 р.), ЧАО «НКМЗ» (м. Краматорськ, дов. № 232/15 від 11.05. 2021 р.), ТОВ «НТМЕЦ «Екосистема» (дов. № 5 від 23.05.2021 р.).

Результати монографії використано в навчальному процесі підготовки бакалаврів та магістрів у Національному технічному університеті «Харківський політехнічний інститут» при викладанні дисциплін «Конкурентоспроможність підприємства», «Економічний потенціал підприємства», «Економічна ефективність інноваційних і інвестиційних процесів» для студентів спеціальності 073 «Менеджмент» (м. Харків, акт від 11.05.2021 р.).

ВИСНОВКИ

1. На підставі генези наукової думки узагальнена періодизація та класифікаційні ознаки еволюційного розвитку економічних теорій конкуренції та конкурентоспроможності з виокремленням чотирьох етапи становлення і розвитку теоретичних концепцій конкурентоспроможності та факторів конкурентоспроможності, які були предметом дослідження в ці періоди. За результатом критичного аналізу методичних підходів до дослідження конкуренції та конкурентоспроможності (на макро-, мезо- і мікрорівнях), виділено підхід дослідження на сучасному етапі еволюційного розвитку економічних теорій конкуренції та конкурентоспроможності як еволюційно – неоінституційний підхід, який має характерні риси та відмінності від класичних концепцій дослідження конкуренції; досліджувані явища і процеси в соціально-економічній системі розглядаються за законами еволюції; рушійні сили і фактори розвитку розглядаються в умовах безперервної зміни ринку та його закономірної довгострокової нерівноваги, а цінові й нецінові методи конкурентної боротьби доповнюються суперництвом недетермінованих рутин на підприємстві.

2. Підсумком вивчення поняттєвого апарату теорії конкуренції і конкурентоспроможності стало виділення найістотніших властивостей категорії конкурентоспроможності підприємства (відносність, обумовленість, динамічність, предметність, інтегральність, атрибутивність, системність, релевантність, емерджентність), було конкретизовано особливості її виникнення, існування та зміни в умовах невизначеності та уточнити поняття «конкурентоспроможність підприємства». конкурентна перевага розглядається в універсальній формі, яка охоплює все різноманіття його конкурентних проявів.

У авторському визначення поняття «конкурентоспроможність підприємства», на відміну від інших, акцент зроблений акцент на наступних аспектах конкурентоспроможності підприємства: визначається як

конкурентна дія щодо використання загального потенціалу підприємства, який має організаційну природу, відповідно визначається управлінськими факторами; досягнення стійкої конкурентної переваги визначається здібностями підприємства; досягнення конкурентоспроможності зумовлено рівнем розвитку організаційних здібностей підприємства; інтеграцію і реконфігурацію потенціалів і здібностей для використання можливостей, що створюються мінливим середовищем.

3. Визначено основні детермінанти конкурентних переваг промислових підприємств-лідерів світової конкурентоспроможності, серед яких: інституціональне забезпечення господарської діяльності національних виробників; здатність використання конкурентних переваг усіх типів із виділенням головної ролі організаційно-кадрового потенціалу; інноваційність усіх сфер діяльності підприємства; охоплення комплексною системою управління якістю всієї господарської діяльності підприємства.

4. Розроблено компонентну структуру формування механізму управління конкурентоспроможністю промислового підприємства з виокремленням його основних елементів, що є сукупністю суб'єктів, об'єктів, мети, завдань, принципів, функцій, методів та інструментів управління, взаємодія та послідовне використання яких у процесі управління конкурентоспроможністю підприємства забезпечує ефективне прийняття управлінських рішень в умовах невизначеності.

5. Вивчено стан розвитку вітчизняних підприємств машинобудування, зокрема підприємств електротехнічної промисловості України. Однією з ключових проблем управління забезпеченням конкурентоспроможності промислових підприємств електротехнічної галузі є проблема низької якості інвестиційного попиту, що пов'язано з проблемами залучення інвестицій у необхідному розмірі для модернізації виробництва та здійснення активної інноваційної діяльності підприємств, а також, обумовлено станом внутрішнього попиту на вітчизняну продукцію електротехнічної галузі.

За підсумками дослідження визначені основні тенденції розвитку підприємств електротехнічного вітчизняного: доступ до мирового ринку компонентів, нарощування темпів впровадження цифрових технологій та розвиток альтернативної енергетики, автоматизація технологічних процесів та енергоефективність; прискорення технологічного відставання вітчизняних підприємств від конкурентів світового рівня та невідповідність продукції вимогам світового ринку; посилення конкуренції на внутрішньому ринку та активне засвоєння його іноземними компаніями: зростання обсягу внутрішнього ринку електротехнічних виробів зі стабільним зменшенням попиту на продукцію вітчизняних підприємств та зростанням попиту на імпортовану продукцію; зниження технологічної глибини у виробничій діяльності вітчизняних підприємств та збільшення кількості підприємств зі збірки та випробувань електротехнічних виробів; управлінське відставання та нестачі (відтік) кваліфікованих кадрів.

Визначені сучасні напрями удосконалення управління конкурентоспроможністю підприємств машинобудування на основі реформування та розвитку цільових систем менеджменту з урахуванням міжнародних стандартів; застосування на підприємстві моделей ділової досконалості та узгодженої взаємодії підприємства, що дозволяє господарюючим суб'єктам усіх форм власності оперативно реагувати на зміни у фінансово-економічній сфері в умовах високого рівня невизначеності ринкового середовища.

Основою моделі ділової досконалості є наступні базові принципи досконалості менеджменту: орієнтованість на результат; концентрація зусиль на досягненні задоволеності споживача; лідерство та сталість мети, управління процесами та явищами; розвиток та залученість персоналу; постійне підвищення кваліфікації; іноваційність всіх сфер діяльності підприємства; розвиток партнерства; корпоративна соціальна відповідальність. Принциповою відмінністю моделі EFQM від інших моделей є необхідність

оцінки конкретних результатів діяльності, і також результатів менеджменту та їх співвідношення з можливостями підприємства.

Запропоноване впровадження в управлінську діяльність моделі узгодженої взаємодії, яка дозволяє узгодження інтересів замовника та постачальника виробничої продукції шляхом визначення оптимального обсягу замовлення, який відповідає потребам споживача та виробника.

Також запропоновано в управлінську практику моделі узгодженої ієрархічної взаємодії, яка заснована на виборі алгоритму прийняття координуючих управлінських рішень керівниками вищого рівня при застосуванні управлінської інформації менеджерів більш низького рівня.

6. Запропоновано науково-методичний підхід до оцінки конкурентоспроможності промислових підприємств на основі функції бажаності Харрінгтона. В основі побудови узагальненої функції Харрінгтона лежить ідея перетворення натуральних значень окремих показників у безрозмірну шкалу бажаності, використання якої в сучасних умовах підвищеної невизначеності середовища найбільш доцільно.

Оцінювання конкурентоспроможності промислових підприємств на основі функції бажаності Харрінгтона дозволяє: відстежити зміну рівня конкурентоспроможності промислового підприємства; враховувати вплив всієї сукупності факторів, які здійснюють вплив на підприємство; використовувати різнорозмірну сукупність кількісних і якісних показників, за якими вся необхідна вихідна інформація може бути отримана з даних бухгалтерської та статистичної звітності підприємств.

7. Уточнена система показників (кількісних та якісних) для оцінки рівня конкурентоспроможності промислового підприємства за функційними сферами господарювання: ($f_{\text{НТК}}$) - науково-технічну; ($f_{\text{ВТК}}$) - виробничо-технологічну; ($f_{\text{К}}$) - кадрову; ($f_{\text{ЕК}}$) - економічну; ($f_{\text{СУ}_i}$) - управлінську; (f_{p_i}) - конкурентоспроможність продукції. Вибір та обґрунтування показників для оцінки рівня конкурентоспроможності промислового підприємства зроблено з урахуванням особливостей функціонування промислового підприємства та

завдань, що ставляться його системою управління конкурентоспроможності. Запропонована система показників для оцінювання конкурентоспроможності промислового підприємства характеризується: релевантною достовірністю, наявністю зворотного зв'язку, порівнянністю, надійністю, репрезентаційністю, нейтральністю по відношенню до цілей оцінки. Система показників враховує особливості функціонування та завдання, що ставляться системою управління конкурентоспроможності промислового підприємства.

8. Сформовано організаційно-економічні заходи удосконалення управління конкурентоспроможністю промислового підприємства за такими програмно-цільовими блоками: управління кадрами та трудовою мотивацією; забезпечення інформаційно-технологічними ресурсами; менеджмент якості продукції; визначення джерел інвестиційних ресурсів; менеджмент стратегічного розвитку на інноваційних засадах; система фінансового менеджменту; забезпечення управління ризиками; управління логістичною діяльністю та маркетингом.

9. На основі запропоновано у розділі 2.3 науково-методичний підходу до оцінки конкурентоспроможності промислових підприємств на основі методу багатовимірної аналізу, впроваджена апробація цього методу оцінювання конкурентоспроможності на основі фінансових даних підприємств: ТОВ «Електромеханічний завод "ЕТАЛ", м. Олександрія; ТОВ "ВП "Дебора - Електро", м. Дніпро; ТОВ "Високовольтний союз - РЗВА", м. Рівне; ТОВ завод низьковольтної апаратури "Лідер електрик", м. Запоріжжя; ЗВП «Неон» УТОГ, м. Запоріжжя; ПРАТ «Плутон», м. Запоріжжя; ТОВ НВП «ВІТАЛ», м. Київ; ПРАТ «ЗАВОД ЕЛОКС», м. Харків.

Апробація запропонованого методичного підходу засвідчила, що найбільше значення інтегрального показника конкурентоспроможності вище за середній рівень мають: ТОВ «Високовольтний союз – РЗВА», ТОВ завод низьковольтної апаратури «Лідер електрик», ПРАТ "Плутон".

10. Розроблено науково-методичний підхід до кількісної оцінки фінансових ризиків при управлінні конкурентоспроможністю промислового

підприємства на основі методу «матриці наслідків та ймовірностей». Обґрунтовано вплив прогнозування ймовірнісних витрат при розробки заходів управління конкурентоспроможністю підприємства на управління рівнем конкурентоспроможності промислового підприємства.

11. Розроблено науково-методичні рекомендації щодо удосконалення управління конкурентоспроможності підприємства електротехнічної промисловості на підставі застосування інструментів управління ризиками. Розроблені рекомендації щодо інтегрованого управління ризиками. Виокремлено переваги розробки та впровадження на практиці елементів системи регулювання ризиків промислового підприємства. Запропоновано основні заходи попередження ризиків промислових підприємств, які виокремлені у роботі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амоша А.И. Неоиндустриализация и новая промышленная политика Украины. Економіка промисловості. 2012. № 1. С. 23 – 36. URL: http://dspace.nbuiv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/41254/st_57_01.pdf.
2. Аренков И.А., Салихова Я.Ю., Гаврилова М.А. Конкурентный потенциал предприятия: модель и стратегия развития. Проблемы современной экономики. 2011. № 4 (40). С. 120-125.
3. Аналітична система «YouControl» офіційний сайт: URL: <https://youcontrol.com.ua/>
4. Балабанова Л.В., Кривенко А. В. Управление конкурентоспособностью предприятий на основе маркетинга: монография. Донецк : ДонГУЭТ им. М. Туган-Барановского, 2004. 147 с.
5. Беленький П.Ю. Дослідження проблем конкурентоспроможності. Вісник НАН України. 2007. № 5. С. 9-18.
6. Бондаренко А.И. Управление конкурентоспособностью предприятий мясоперерабатывающей промышленности : на примере Приморского края : автореф. дис. ... канд. эконом. наук : 08.00.05. Хабаровск. 2015. – 23 с.
7. Бутко М.П. Архітектоніка конкурентоспроможності регіонів України в контексті євроінтеграції: монографія. Київ, АМУ, 2016. 452 с.
8. Бутко, М. П. Сутність економіки знань та механізми державного впливу на процеси її становлення. Публічне адміністрування: наукові дослідження та розвиток. 2017. №2. С. 7-18
9. Васильева З.А. Иерархия понятий конкурентоспособности субъектов рынка. Маркетинг в России и за рубежом. 2006. № 2. С. 83-90.

10. Варнавский В.Г. Глобальная конкурентоспособность обрабатывающей промышленности США. Мировая экономика и международные отношения. 2015. № 2. С. 34 - 46
11. Вітлінський В. В. Ризикологія в економіці та підприємстві : монографія. Київ : КНЕУ, 2004. – 480 с
12. Вітлінський В. В. Кількісне оцінювання ступеня економічного ризику. Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. 2010. № 1 (51)
13. Волинець, Л. М., Хоменко І. О., Халацька І. І., Божок Ю. О., Пенківська К. С. Формування системи управління ризиками в логістичній діяльності підприємств. Вісник НТУ. Серія : "Економічні науки". 2021. Вип. 2 (49). С. 22-31.
14. Галелюк М.М. Система управління конкурентоспроможністю машинобудування підприємства. Вісник економічної науки України. 2008. № 2. С. 15–21.
15. ГОСТ Р ИСО/МЭК 31010-2011 «Менеджмент риска. Методы оценки риска».
16. Гэлбрейт Д.К. Новое индустриальное общество. Москва : АСТ. 2004. С. 75.
17. Гиреева Г.В. Экономическое поведение предприятий в условиях неопределенности и риска. Вестник Марийского государственного университета. 2011. № 6. С. 188-190. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/ekonomicheskoe-povedenie-predpriyatiy-v-usloviyah-neopredelennosti-i-riska>
18. Грецький Р.Л. Теоретичні підходи до визначення природи і сутності конкуренції. Формування ринкових відносин в Україні. 2007. № 12. С. 35-38.

19. Грималюк А.В. Невизначеність та економічний розвиток. Економіка України. 2016. № 9. С. 19–30.
20. Данилишин Б. М. Економіка України: криза розвитку та перспективи модернізації. Київ, 2010. 414 с.
21. Дикань В.Л., Назаренко І. Л. Комплексна методика визначення рівня економічної безпеки, оцінки ризиків та ймовірності банкрутства підприємства: монографія. Харків: УкрДАЗТ. 2011. 142 с.
22. Дикань В.Л. Комплексний підхід до управління стійким розвитком підприємств машинобудування. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2015. № 49. С. 11–18.
23. Драган О.І. Управління конкурентоспроможністю підприємств (теоретичні аспекти) : монографія. Київ : ДАКККіМ. 2006. 160 с.
24. Електромеханічний завод "ЕТАЛ", ТОВ офіційний сайт URL: <http://etal.ua/>
25. Эффективное принятие решений: Пер. с англ. / за ред. Е. Харитоновой. Москва : Альпина Бизнес Букс. 2009. 182 с.
26. Ендовицкий Д.А., Любушин Н.П., Бабичева Н.Э. Ресурсоориентированный экономический анализ: теория, методология, практика. Экономический анализ: теория и практика. 2013. № 38. С. 2 - 8.
27. Зайцева Л. О. Конкурентоспроможність підприємств: теоретичний аспект управління: монографія / Л. О. Зайцева. – Старобільськ :ДЗ ЛНУ імені Т. Шевченка, 2018. – 235 с.
28. Злидень І.М. Методичні підходи до оцінки конкурентоспроможності підприємства. Економіка: проблеми теорії і практики. 2014. Випуск. 213. Том І. С. 75- 81.

29. Загурський О.М. Теоретико-методологічні підходи до визначення категорії «конкурентоспроможність». Наукові праці НДФІ. 2014. Випуск 3. С. 38–49.
30. Захарова Н. В., Лабудин А. В. Формирование инновационной экономики в Швеции: особенности и перспективы. Управленческое консультирование. 2019. № 10. С. 37–48.
31. ЗВП «Неон» УТОГ офіційний сайт: URL: <http://www.neonzpp.com.ua/>
32. Иванова Е.А. Оценка конкурентоспособности предприятия: учебное пособие. Ростов-на-Дону : Феникс, 2008. 298 с.
33. Ілляшенко, С.М. Управління екологічними ризиками інновацій : монографія, Суми : Університетська книга, 2004. 214 с.
34. Інновації і маркетинг – рушійні сили економічного розвитку: монографія / за ред. д.е.н., професора С.М. Ілляшенка. Суми: ТОВ «Друкарський дім «Папірус», 2012. 536 с.
35. Каганов В. Ш. Корпоративное обучение как фактор обеспечения конкурентоспособности предпринимательских структур. Современная конкуренция. 2011. № 6 (30). С. 101-108.
36. Касич А.О., Глущенко Д.О. Теоретичні та практичні аспекти управління конкурентоспроможністю підприємства. Економіка та держава. 2016. № 11. С. 65—70
37. Кваско, А. В. Аналіз методів оцінки конкурентоспроможності підприємства. Наукові записки. 2017. № 1(54). – С. 111–118.
38. Кириченко О.М., Мігдальський А.В. Методи оцінювання конкурентоспроможності підприємства. Ефективна економіка. 2017. No 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5428>

39. Коваленко А. И. Теоретические и методологические аспекты использования концепции «конкурентоспособности» в научных целях. Современная конкуренция. 2013 ---. № 6 (30). С. 65 – 79.
40. Колесник Т. М. Аналіз факторів впливу на управління конкурентоспроможністю організації. Бізнес Інформ. 2019. №12. С. 408–414.
41. Конкурентоспроможність підприємства : оцінка рівня та напрями підвищення : монографія / за заг. ред. О. Г. Янкового. Одеса: Атлант, 2013. 470 с.
42. Коноплицький В. А., Філіна Г. І. Економічний словник: тлумачне - термінологічний. Київ : КНТ, 2007. 580 с
43. Копитко М. І. Невизначеність як властивість середовища функціонування промислових підприємств. Економічний аналіз. : зб. наук. праць / відп. ред. В. А. Дерій. Т., 2014. Том 17. № 2. С. 61-68.
44. Кобелева Т. О. Електротехнічна галузь України: сучасний стан та перспективи розвитку. Вісник Національного технічного університету „ХПІ”. 2011. № 26. С. 34 –44.
45. Коноплицький В. А., Філіна Г. І. Економічний словник: тлумачнотермінологічний. Київ : КНТ, 2007. 580 с.
46. Концептуальні засади формування фінансово-економічної безпеки: монографія / за заг. ред. С. М. Шкарлета . – Ніжин : ФОП Лук'яненко В.В. ТПК «Орхідея», 2015. – 439 с.
47. Корнев Г. Н., Яковлев В. Б. Феномен неопределенности в исследовании экономических систем: монография. Москва : Нобель Пресс, 2013. 178 с.
48. Кравченко М. О. Аналіз ефективності інноваційної діяльності вітчизняних машинобудівних підприємств. Ефективна економіка. 2016. № 28. С. 23 – 34. URL: <http://ev.fmm.kpi.ua/article/download/108724/103672>.

49. Кривоконь М.О. Машинобудування України: стан, динаміка та перспективи розвитку з використанням ефективних концепцій антикризового управління. Інтелект XXI. 2016. № 5. С. 182–186.

50. Кузьмін О. Є., Ліпич Л. Г., Мельник О. Г., Товстенюк О. В. Діагностика інвестиційної привабливості підприємств: концепція та інструментарій: монографія. Луцьк: ВежаДрук, 2014. 196 с.

51. Кузьмін О.Є., Мельник О.Г., Романко О.П. Конкурентоспроможність підприємства: планування та діагностика: монографія; за заг. ред. Кузьміна О.Є. Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2011. 180 с.

52. Кузьмін О. Є., Подольчак Н. Ю., Беднарська О. Р. Управління ризиками машинобудівних підприємств: планування та мотивування : монографія. Львів : Міські інформаційні системи, 2011. 127 с.

53. Кудров В. Мировая экономика: социально-экономические модели развития: учебное пособие. Москва : Магістр, 2009. – 399 с.

54. Ламбен Ж. –Ж., Чумпитас Р., Шулинг И. Менелжмент, ориентированный на рынок / под ред. В.Б. Колчанова. 2-е изд. СПб., 2008. URL: <http://elib.kaznu.kz/app/voyager/books/1542/1529652332807.pdf>

55. Левицька А. О. Методи оцінки конкурентоспроможності підприємства: вітчизняні та закордонні підходи до класифікації. Механізм регулювання економіки. 2013. № 4. С. 155–163.

56. Лободзинська Т. П. Стан і проблеми виробництва інноваційної продукції підприємств електротехнічної галузі. Економічний вісник Національного технічного університету України «КПІ. 2013. № 10 . С. 151-160. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/evntukpi_2013_10_27.pdf

57. Лук'янова В. В. Діагностика ризику діяльності підприємства: монографія. Хмельницький : ПП В.В. Ковальський. 2007. 312 с.

58. Любушин Н.П., Бабичева Н.Э., Галушкина А. И., Козлова Л.В. Анализ методов и моделей оценки финансовой устойчивости организаций. Экономический анализ: теория и практика. 2010. № 1. С. 3 - 11.
59. Мансуров Р. Е. Об экономической сущности понятий конкурентоспособность предприятия и «управление конкурентоспособностью предприятия». Маркетинг в России и за рубежом. 2006. № 2 (52). С. 91–94.
60. Маршалл А. Принципы экономической науки. Москва : Прогресс, 1993. 310 с.
61. Милль Дж. С. Основы политической экономии и некоторые аспекты приложения их к социальной философии: пер. с англ. Т. I. Москва : Прогресс, 1980. 495 с.
62. Міжнародний стандарт ISO 31000. Менеджмент ризику. 2018-02 – Руководство Risk management – Guidelines 2-е издание 2018-02.
63. Мировой атлас данных. Экспорт високотехнологичних товарів. URL: <https://knoema.ru/atlas/ranks>
64. Михайленко О.В., Орлова К.Г. Система управління конкурентоспроможністю продукції підприємства. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2017. Вип. 13 (2). С. 114—117.
65. Мозенбах В.А. Японское «экономическое чудо»; сущность и подходы к пониманию. Известия Саратовского университета. Международные отношения. Саратовск. 2018. Т. 18, вып. 4. С. 495-500.
66. Найт Ф. Х. Риск, неопределенность и прибыль: пер. с англ. Москва: Дело, 2003. 360 с
67. Николюк О. М. Еволюція теорій конкурентоспроможності. Вісник Хмельницького нац. ун-ту. 2011. № 3, т. 2. С. 231–238.

68. Николюк О. М. Методологічні принципи управління конкурентоспроможністю підприємств. Вісник ХНУ. 2013. № 3, Т. 3. С. 34–38.
69. Нельсон Р. Р. Эволюционная теория экономических изменений: пер. с англ. Москва : Дело, 2002. 536 с.
70. Новоторов А. В., Брикач Г.Е. Комплексный анализ рыночной деятельности предприятий с использованием имитационной модели совершенной конкуренции. Экономический анализ: теория и практика. 2012. № 26. С. 2 - 6.
71. Нонака И., Такеучи Х. Компания – создатель знаний. Зарождение и развитие инноваций в японских фирмах. Москва : ЗАО «Олимп-бизнес», 2003. 384 с.
72. Норт Д. К., Мартынов К. К., Эдельман Н. В. Понимание процесса экономических изменений. пер. с англ. / науч. ред. А. В. Смирнов. Москва : ГУ-ВШЭ, 2010. 185 с.
73. Носирев О. О. Вплив зовнішніх факторів на фінансові результати машинобудівних підприємств України. Науковий вісник УжНУ. Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2016. Вип. 10. (2). С. 47–51
74. Паламарчук О.М. Міжнародна конкурентоспроможність України: оцінка проблем та шляхи покращення конкурентних позицій. Економічний вісник університету. 2013. Вип. 20 (1). С. 111–115.
75. Пахомов Ю. М. Основні завдання формування посткризової моделі розвитку економіки України. Економічний часопис-XXI. 2010. № 1–2. С. 3–6.
76. Піддубний І., Піддубна Л. Теорія конкурентоспроможності: сучасний стан і предметно-методологічні аспекти розвитку. Економіка України. 2007. № 8. С. 52–60.

77. Ползунова, Н.Н. Аналитический инструментарий оценивания конкурентоспособности предпринимательских структур, использующих высокие технологии. Экономический анализ: теория и практика. 2013. № 32 (335). С. 30 – 37.
78. Портер М. Е. Конкурентная стратегия: методика анализа отраслей и конкурентов: пер. с англ. Москва : Альпина Паблишер, 2016. – 454 с.
79. Портер М. Конкуренция: пер. с англ. Москва : Вильямс, 2010. 223 с.
80. Перерва П. Г., Коциски Д., Косенко А. П. Стратегічне управління виробничим потенціалом і підвищення конкурентоспроможності підприємства. Вісник Національного технічного університету «ХПІ». 2010. Вип. 62. С. 137-142.
81. Перцовский Н.И. Маркетинг. Краткий толковый словарь основных маркетинговых понятий и современных терминов. Москва : Дашков и К. 2008. 140 с.
82. Плотичина Т.М. Определение конкурентоспособности предприятия. Вестник Тамбовского государственного технического университета. 2010. Т. 16, №1. С. 205-211.
83. Попадюк Т.Г. Конкурентоспособность в новой экономике: вопросы управления. Москва : МГСУ, 2008. 200 с.
84. Прахова Т.С. Понятие и сущность конкурентоспособности: сб. науч. тр. СевКавГТУ. Экономика. 2005. № 2. С. 17—20.
85. Пігуль Н.Г., Пігуль Є.І. Сучасний стан та перспективи розвитку машинобудівного комплексу України. Економіка і суспільство. 2018. № 15 С. 444-449.

86. Посохов І. М. Порівняльна характеристика моделей корпоративного управління в ринковій економіці: переваги та недоліки. Бізнес Інформ. 2012. № 7. С. 157-159.

87. Посохов І. М., Чепіжко О. В. Оптимізація управління конкурентоспроможністю підприємства в умовах високоризикового середовища. Стратегія інноваційного розвитку економіки: бізнес, наука, освіта (SIDEС 2017) : зб. пр. 8-ї Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 16-20 травня 2017 р. Харків. 2017. С. 75-78.

88. Посохов І. М., Чепіжко О.В. Методологічний підхід до управління конкурентоспроможністю підприємства. Економіка та управління: сучасний стан і перспективи розвитку : матеріали 2-ї Міжнар. наук.-практ. конф., м. Одеса, 24-25 листопада 2016 р. Одеса, 2017. С. 94-98.

89. Посохов І. М. Модель корпоративного управління України: становлення, особливості, основні напрямки подальшого розвитку . Вістник Нац. техн. ун-ту "ХПІ" : зб. наук. пр. Темат. вип. : Технічний прогрес та ефективність виробництва. Харків : НТУ "ХПІ", 2012. № 25. С. 175-183.

90. Посохов І.М. Теоретичні та практичні аспекти управління ризиками корпорацій: монографія. Харків.: ПВПП «Слово», 2014. 499 с.

91. Посохов І. М. Дослідження державної політики регулювання ризику в країнах ЄС. Економіка. Фінанси. Право. 2016. № 2. С. 8-11.

92. Посохов І. М., Ю. В. Жадан Застосування науково-методичного частотного підходу до комплексної кількісної оцінки фінансово-економічних ризиків підприємств олійно-жирової галузі України. Бізнес Інформ. 2019. №3. С. 255–264.

93. Посохов І. М., Іващенко П. О., Жадан Ю. В. Науково-методичний підхід до обчислення оптимального рівня франшизи страховими компаніями

України, як складова систем управління ризиками промислових підприємств. Проблеми системного підходу в економіці. 2019. № 1(69). С. 19-25.

94. Посохов І. М., Ходирєва О. О. Стрес-тестування як актуальний інструмент ризик-менеджменту сучасної банківської системи України. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики : зб. наук. прац. Харків : ХННІ УБС, 2018. Т. 1, № 24. С. 53-61.

95. Посохов І. М., Чепіжко О. В. Актуальність управління конкурентоспроможністю підприємства на засадах процесного підходу. Економічний розвиток і спадщина Семена Кузнеця, присвячена 115 річниці від дня народження видатного економіста, Нобелівського лауреата з економіки 1971 року : тези доп., міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 26-28 травня 2016 р. Харків. 2016. С. 190-193.

96. Посохов І. М., Чепіжко О. В. Проблеми управління конкурентоспроможністю підприємств в умовах трансформації економіки України. Актуальні проблеми моделювання та управління соціально-економічними системами в умовах глобалізації : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Дрогобич, 11 травня 2018 р. Дрогобич, 2018. С. 285-288.

97. Посохов І. М., Чепіжко О. В. Сучасні підходи до забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств. Національна економіка України в умовах європейської інтеграції : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Дніпро, 19-20 жовтня 2017 р. Дніпро, 2017. – С. 546-548.

98. Посохов І. М., Чепіжко О. В. Підходи щодо забезпечення конкурентоспроможності України (на основі світового досвіду). Парадигмальні зрушення в економічній теорії ХХІ ст. : матеріали 3-ї Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 2-3 листопада 2017 р. Київ, 2017. С. 533-537.

99. Посохов І. М., Чепіжко О. В., Ходирєва О. О., Кабиш Г. Ю. Стратегічне управління ризиками на підприємстві / І. М. Посохов, О. О.

Ходирева, О. В. Чепіжко, Г. Ю. Кабиш // Стратегія підприємства: підприємницький контекст : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 16-17 листопада 2017 р. Київ, 2017. С. 46-47.

100. Посохов І. М. Чепіжко О. В. Підходи щодо забезпечення конкурентоспроможності України (на основі світового досвіду) / І. М. Посохов, О. В. Чепіжко // Інноваційний розвиток інформаційного суспільства: економіко-управлінські, правові та соціокультурні аспекти = Innovative development of information society: economic and managerial, legal and sociocultural aspects: зб. матеріалів 6-ї Міжнар. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів і молодих учених, м. Чернігів, 14 грудня 2017 р. Чернігів, 2017. С. 74-75.

101. Посохов І. М. Теоретичні та практичні аспекти управління ризиками корпорацій : монографія. Харків : ПВПП "Слово", 2014. – 499 с.

102. Посохов І. М., Чепіжко О.В. Стратегічне управління ризиками на підприємстві. Стратегія підприємства: підприємницький контекст : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 17 листопада 2017 р. Київ, 2017. С. 41-42.

103. ПРАТ "Плутон" офіційний сайт: URL: <http://pluton.pat.ua/>

104. ПРАТ "ЗАВОД ЕЛОКС": URL: <https://elox.com.ua/>

105. Приживара С. В. Управління як специфічний вид діяльності. Державне будівництво. 2012. № 1. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2012-1/doc/1/07.pdf>.

106. Публічно-приватне партнерство у відносинах держави з міжнародними організаціями та транснаціональними компаніями: моногр. / за ред. Т.І. Єфименко. Київ : НАН України. 2015. 444 с.

107. Райзберг Б. А. Современный экономический словарь/ Б. А. Райзберг, Л. Ш. Лазовский, Е. Б. Стародубцева. – М.: ИНФРА–М, 2005 – 480 с.
108. Рикардо Д. Начала политической экономии и налогового обложения. Москва : Эксмо. 2007. 960 с.
109. Робинсон Дж. Экономическая теория несовершенной конкуренции. Москва : Прогресс. 1986. - С.65-84.
110. Розвиток підприємства в умовах нестабільного зовнішнього середовища: управління, реалізація та перспективи: монографія / за заг. ред. д.е.н., проф. Шарко М.В. – Херсон: ФОП Вишемирський В.С., 2019. – 306 с.
111. Романенко В. Конкурентоспроможність національної економіки: системний підхід. Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. 2012. № 2. С. 21–28.
112. Синюченко М.І. Конкурентоспроможність національної економіки: дослідження ефективності факторів зростання. Бізнес Інформ. 2014. № 7. С. 14–17.
113. Сміт А. Добробут націй. Дослідження про природу та причини та природу добробуту націй: пер. з англ. Київ : Port-Royal, 2001. 593 с.
114. Соскін О. Визначення національної економічної моделі України: порівняльний аналіз можливих альтернатив. Актуальні проблеми економіки. 2010. № 1(103). С. 47–56.
115. Савельева Н.А. Управление конкурентоспособностью фирм. Учебник. Ростов н/Д : Феникс, 2009. – 382 с.
116. Сомова, О. Є. Вартісна оцінка рівня конкурентоспроможності підприємств машинобудування : автореф. дис... на здобуття наук. ступеня канд. екон. Наук: 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами» / Сомова Оксана Євгенівна ; ПВНЗ Європейський ун-т. – К., 2008. С. 17–19.

117. Стадник В. В. Інноваційні чинники в системі ціннісноорієнтованого управління промисловим підприємством. Актуальні проблеми економіки. 2015. № 9 (171). С. 242–249.

118. Стратегія інноваційного розвитку України на період до 2030 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-strategiyi-rozvitku-sferi-innovacijnoi-diyalnosti-na-period-do-2030-roku>

119. Сучасні тенденції міжнародних економічних відносин. Економічна інтеграція України у світове господарство: кол. монографія / ред. І. М. Посохова. Харків : НТУ "ХПІ", 2016. 450 с.

120. Тарануха Ю. В. Конкуренция: система и прогресс. Москва : Дело и сервис, 2012. 672 с.

121. Тарасевич В. Ідеологічні доктрини: цивілізаційні аспекти і національний колорит. Економіка України. 2011. № 3. С. 8–13.

122. Тарнавська Н.П. Управління конкурентоспроможністю підприємств: теорія, методологія, практика : монографія. Тернопіль : Економічна думка, 2008. 570 с.

123. Теорія і практика діяльності підприємств: монографія в двох томах. / за заг. ред. Л. М. Савчук, Л. М. Бандоріної . Дніпро: Пороги, 2017. Т 2. 456 с.

124. ТОВ ЗНА "Лідер електрик" офіційний сайт: URL: <https://lider.com.ua/ru>

125. ТОВ "ВП "Дебора - Електро" офіційний сайт: URL: <http://debora.com.ua/>

126. ТОВ "Високовольтний союз - РЗВА" офіційний сайт: URL: <http://www.rzva.ua/>

127. Тренди світової економіки. URL: <http://data.trendeconomy.ru/dataviewer/trade/statistics/>

128. Труніна І. М. Дослідження конкурентних переваг суб'єктів підприємницької діяльності в умовах глобалізації. Часопис економічних реформ. 2015. № 3. (19) С. 43-49.

129. Управління конкурентоспроможністю підприємства: навч. посіб. / Клименко С.М. та ін. Київ : КНЕУ, 2018. 520 с.

130. Фатхутдинов Р.А. Управление конкурентоспособностью организации: Учебное пособие. Москва : Эксмо, 2004. 544с.

131. Фещур Р. В., Лебідь Т. В., Самуляк В. Ю. Методи оцінювання конкурентоспроможності підприємств. Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. 2010. № 4. С. 27–32

132. Філіпенко А. С. Модель народної економіки для України: основні риси. Економічний часопис-XXI. 2010. № 3–4. С. 3–6.

133. Филипенко О.М. Вплив невизначеності на функціонування бізнесу // Професійний менеджмент в сучасних умовах розвитку ринку : Тези доповіді V науково-практичної конференції з міжнародною участю (14 жовтня 2016 р.). Харків: НФаУ, 2016. С. 258-260.

134. Филосова Т.Г. Конкуренция. Инновации Конкурентоспособность: учеб. пособ. 2-е изд., перераб. и доп. Москва : ЮНИТИ – ДАНА, 2008. 295 с.

135. Фінансова звітність ТОВ "ЕМЗ «ЕТАЛ": URL: https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/company_details/40060636/

136. Фінансова звітність ТОВ "ВП "Дебора - Електро": URL: https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/company_details/20297203/

137. Фінансова звітність ТОВ "Високовольтний союз - РЗВА": URL: https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/company_details/34704105/

138. Фінансова звітність ТОВ ЗНА "Лідер електрик": URL: https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/company_details/35036863/

139. Фінансова звітність ЗВП «Неон» УТОГ: URL:
https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/company_details/03972608/
140. Фінансова звітність ПРаТ "Плутон": URL:
https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/company_details/23795568/
141. Фінансова звітність ПРаТ "ЗАВОД ЕЛОКС": URL:
https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/company_details/14306300/
142. Фінансова звітність ТОВ НВП "ВІТАЛ": URL:
https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/company_details/34486968/
143. Хамел Г. Конкурируя за будущее. Создание рынков завтрашнего дня: пер. с англ. Москва : ЗАО "Олимп-Бизнес", 2002. 288 с.
144. Хоменко І.О., Волинець Л.М., Халацька І.І., Божок Ю.О., Пенківська К.С. Формування системи управління ризиками в логістичній діяльності підприємств. Вісник НТУ. К.: НТУ, 2021. Серія «Економічні науки». Випуск 2 (49), 2021. С.22-31.
145. Хоменко І.О., Концева В.В., Бойко Н.В. Методичні аспекти превентивного антикризового управління та оцінювання фінансового стану суб'єктів господарювання . Фінансові дослідження. 2016. № 1 (1). С. 105-117.
146. Хоменко, І. О. Методичні аспекти превентивного антикризового управління та оцінювання фінансового стану суб'єктів господарювання. Фінансові дослідження. 2016. № 1 (1). С. 105-117.
147. Чемберлин Э.Х. Теория монополистической конкуренции: монография. Москва : Директ медиа Паблшинг, 2008. 411 с.
148. Чепіжко О. В. Оцінка ринкового стану та тенденцій розвитку підприємств з виробництва електророзподільної та контрольної апаратури. Вісник Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут" (економічні науки). № 1. С. 98–104.

149. Чепіжко О. В. Сучасний стан та проблеми розвитку електротехнічної промисловості. Вісник Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут" (економічні науки). № 2. С. 104–110.

150. Чепижко Е. В., Посохов И. М. Роль предпринимательского потенциала в обеспечении конкурентоспособности предприятия. Молодежь в науке и предпринимательстве : сб. науч. ст. 7-го междунар. форума молодых ученых. Науч. электрон. текст. изд., Гомель. 2018. С. 124-127. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/36628>.

151. Чепіжко О. В. Формування показників стратегічної конкурентоспроможності підприємства. Фінансово-економічні чинники соціально-економічного розвитку країни та регіонів : матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конференції, м. Дніпропетровськ, 27-29 березня, 2013 р. Дніпропетровск, 2013 – С. 354-356.

152. Чепіжко О.В. Аналіз методів і моделей оцінки рівня конкурентоспроможності підприємства. Фінансово-економічне та обліково-аналітичне забезпечення підприємницької діяльності: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Черкаси, 20-21 апреля, 2016 р. Черкаси, 2016. С. 72-74.

153. Чепіжко О.В. Напрями удосконалення організаційно-економічного механізму управління конкурентоспроможністю підприємства. Аспекти стабільного розвитку економіки в умовах ринкових відносин: матеріали XII міжнар. наук.-практ. конф., м. Умань, 24-25 травня 2018 р. Умань, 2018 . С. 134-135.

154. Чепіжко О. В. Особливості методичного підходу до оцінки конкурентоспроможності промислових підприємств. Економічне зростання та

конкурентоспроможність національного господарства : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 19-20 жовтня 2018 р. Київ, 2018 – С. 76-79.

155. Чепіжко О.В. Дослідження сучасного стану та тенденцій розвитку підприємств машинобудування. Сучасні чинники розвитку міжнародних відносин та зовнішньої політики держави: економічні та інституціональні аспекти: матер. міжнар. наук. -практ. Конф., м. Запоріжжя, 27 жовтня 2018 р. Запоріжжя, 2018. С. 118-121.

156. Чепіжко О. В. Проблеми розвитку та формування конкурентоспроможності підприємств транспортного машинобудування. Модернізація економіки: сучасні реалії, прогнозні сценарії та перспективи розвитку: матеріали I міжнар. наук.-практ. конф., 25-26 квітня 2019 р., м. Херсон, 2019. С. 270-273.

157. Чернов С.С. Грани конкурентоспособности: государство, регион, предприятие, товар : / под ред. С.С. Чернова. Новосибирск: СИБПРИНТ, 2008. 186 с.

158. Цюблер Г. Швейцарія – стабільна, конкурентоспроможна країна: досвід для України. Економічний часопис-XXI. 2010. № 1-2. С. 21-25.

159. Шейко І.А. Оцінка ефективності інноваційної діяльності машинобудівних підприємств: автореф. дис. к.е.н.: спец. 08.00.04 / І.А. Шейко ; Нац. техн. ун-т «Харківський політехнічний інститут». – Х., 2013. – 24 с.

160. Шумпетер И. Теорія економічного розвитку. Дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу. Київ : Києво-Могилянська Академія, 2011. 244 с.

161. Яценко І.В. Управління конкурентними стратегіями та конкурентоспроможністю підприємства. Економіка та управління на транспорті. 2016. Вип. 2. С. 270—274.

162. Яцковий Д.В. Сучасні методи оцінки конкурентоспроможності підприємства. Вісник соціально-економічних досліджень. 2013. Вип. 4 (51). С. 183-188.
163. Яшен Хуан. Капіталізм по-китайски. Государство и бизнес. Москва : Альпина Паблішер, 2012. – 375 с.
164. Brandenburger A. M., Nalebuff B. M. Co-opetition. New York: Doubleday, 1996. – 105 p.
165. Dykan V., Ovchynnikova V., Kalicheva N., Korin M. Strategic Knowledge Managment as Means of Ensuring the Competitiveness of Railway Transport Enterprises. SHS Web of Conferences. 2019. Vol. 67 P. 6. DOI: <https://doi.org/10.1051/shsconf/20196701003>
166. Gloor Peter A. Swarm Creativity. Competitive advantage through Collaborative Innovation Networks. New York:Oxford. University Press, 2006. 215 P.
167. Gross domestic spending on R&D / <https://data.oecd.org/rd/gross-domestic-spending-on-r-d.htm>
168. International Monetary Fund (IMF) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2017/02/weodata/weoselgr.aspx>
169. MacCormac A., Forbath T., Brooks P., Kalaher P. Innovation through global Collaboration: A new source of Competitive Advantage. Wipro Technologies. Harvard Business School. Boston, MA. 2007. August 14. P. 33-51.
170. Moore F. Predators and Prey: A New Ecology of Competition. Harvard Business Review. 1993. № 3. P.75–86.
171. Moore J. F. The Death of Competition. New York : Harper Business, 1996. 297 p.

172. Nölke, A., & Vliegenthart, A. Enlarging the Varieties of Capitalism: The Emergence of Dependent Market Economies in East Central Europe. *World Politics*, October 2009. 61(4), 670-702. doi:10.1017/S0043887109990098.

173. Official website of the State Statistics Service of Ukraine / Electronic resource. - Access mode: <http://www.ukrstat.gov.ua>

174. Official website of the Ministry of Economy of Ukraine / Electronic resource. - Access mode: <http://www.me.gov.ua/>

175. Official website of the Ministry of Finance of Ukraine / Electronic resource. - Access mode: <https://index.minfin.com.ua/finance/debtgov/>

176. Official website of National Bank of Ukraine / Electronic resource. - Access mode: <http://bank.gov.ua/>

177. Posokhov I. M., Chepizhko E. V. Evolution of theoretical approaches to the competitiveness conception. *Theoretical & Applied Science*. – 2017. – Iss. 04, vol. 48. – P. 177-188.

178. Posokhov I. M., Chepizhko E. V. Main directions for improvement international competitiveness of Ukraine in the context (conditions) of european integration. *The Economics of the XXI Century: Current State and Development Prospects: collective monogr.* London: Sciemcee Publishing, 2018. – P. 374-386.

179. Posokhov I. M., Chepizhko E. V. Modern Condition and Efficiency of the Activities of Engineering Enterprises of Ukraine. / I. M. Posokhov, E.V. Chepizhko // *Emergency of public development: financial and legal aspects: monograph / sci. ed. Yu. V. Pasichnyk*. – Coventry, United Kingdom : Agenda Publishing House, 2019. Pt. 3.7. P. 257-272.

180. Posokhov I.M., Chepizhko E. V. Modern Approaches to Ensuring the Competitiveness of Railway Transport in the Context of the European Integration. *International Journal of Engineering & Technology*, Vol 7, No 4.3 (2018): Special Issue 3, Pages: 497-501.

181. Posokhov I.M., Chepizhko E. V. Management of Enterprise Competitiveness Based on the Evolutionary- Institutional Approach. Smart Technologies and Innovations in Design for Control of Technological Processes and Objects: Economy and Production, Springer Nature Switzerland AG, (2020): FarEastCon 2018, SIST 139, pp. 1–9, 2020

182. Posokhov I. M., Chepizko E. V. Analyses of the current state and prospect of development of mechanical engineering enterprises. Innovative potential of socio-economic systems: the challenges of global world: Conference Proceedings, December 28th, 2018. Lisbon, Portugal: Baltija. PP. 61-63.

183. Posokhov I. M., Chepizhko E. V. Research nature and concepts "competitive enterprise". Science and Technology. – 2016. – № 3. – P. 154-168.

184. Risk management of industrial enterprises: theory and methodology: Monograph / I. Posokhov, O. Chepizhko and others. Kharkiv : Publishing House I. Ivanchenko, 2020. 175 p. URL: https://www.scipedia.com/public/Posokhov_et_al_2020a

185. Sachs J.D Press Releses – WEF / J.D.Sachs. URL: <http://www.weforum.org>

186. Social Progress Index (SPI). URL: <https://www.socialprogressindex.com/>

Schneider B.R. Comparing Capitalisms: Liberal, Coordinated, Network and Hierarchical Varieties. Evanston, IL : Northwestern University. 2008.

187. Statistical Yearbook of World Energy «Enerdata - 2019». URL: <https://yearbook.enerdata.ru/electricity/electricity-domestic-consumption-data.htm>

188. Treacy M. Customer Intimacy and Other Value Disciplines. Harvard Business Review. 1993. № 1. P. 84–93.

189. Teece D. J., Pisano G., Shuen A. Dynamic Capabilities and Strategic Managemen. Strategic Management Journal. 1997. Vol. 18. № 7. P. 509–533.

190. The Corruption Perceptions Index 2017. URL: https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2017.
191. The Heritage Foundation & the Wall Street Journal. URL: <http://www.heritage.org/index/about>
192. The Legatum Prosperity Index 2017. URL: <http://www.prosperity.com/rankings>
193. The official site of WEF - 2020. The Global Competitiveness Report 2018–2019: Full Data Edition is published by the World Economic Forum within the framework of The Global Competitiveness and Benchmarking Network. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2018-19.pdf
194. The official site of WEF - 2021. The Global Competitiveness Report 2019–2020: Full Data Edition is published by the World Economic Forum within the framework of The Global Competitiveness and Benchmarking Network. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2019-20.pdf
195. The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). OECD Science, Technology and R&D Statistics. URL: http://www.oecd-ilibrary.org/science-and-technology/data/oecd-science-technology-and-r-d-statistics_strd-data-en

Інформація про авторів

Посохов Ігор Михайлович – доктор економічних наук, професор кафедри «Економіки бізнесу та міжнародних економічних відносин» НТУ «ХП». Напрямок наукової діяльності: управління ризиками, управління конкурентоспроможністю, ціноутворення, міжнародні економічні відносини, менеджмент, корпоративне управління, маркетинг, фінанси, економіка. Автор понад 255 наукових і науково-методичних робіт, серед яких 7 монографій, 2 підручника та 9 навчальних посібників, у тому числі 2 з грифом МОН, понад 70 наукових статей та тез. У коло наукових інтересів входять проблеми менеджменту, управління ризиками (ризик-менеджменту), управління конкурентоспроможністю, ціноутворення, міжнародних економічних відносин, корпоративного управління, маркетингу, фінансів, економіки, державного регулювання економіки та цін, банківської справи, лізингу. Фахівець у галузі менеджменту, управління ризиками, ціноутворення, корпоративного управління, міжнародних економічних відносин, маркетингу, фінансів, банківської справи та економіки.

Чепіжко Олена Володимирівна – кандидат економічних наук. Напрямок наукової діяльності: менеджмент, управління конкурентоспроможністю, економіка. Автор 50 наукових публікацій, серед яких монографії, підручники та навчальні посібники, наукові статті. Фахівець у галузі: менеджменту, управління конкурентоспроможністю, економіки.

Дюжев Віктор Геннадійович – доктор економічних наук, професор кафедри «Економіки бізнесу та міжнародних економічних відносин» НТУ «ХП». Напрямок наукової діяльності: інноваційна діяльність у енергетиці, менеджмент, економіка. Автор понад 100 наукових і науково-методичних робіт, серед яких монографії, підручники та навчальні посібники, наукові статті. Фахівець у галузі: інноваційної діяльності, міжнародних економічних відносин, менеджменту, економіки.

Лисиця Дмитро Олександрович – кандидат технічних наук. Напрямок наукової діяльності: кібербезпека, системи захисту інформації, економіка. Автор 28 наукових публікацій, в тому числі монографій, навчальних посібників, наукових статей. Спеціаліст в області: кібербезпеки, систем захисту інформації, економіки, менеджменту.

Информация об авторах

Посохов Игорь Михайлович – доктор экономических наук, профессор кафедры «Экономики бизнеса и международных экономических отношений» НТУ «ХПИ». Направление научной деятельности: управление рисками, управление конкурентоспособностью, ценообразование, международные экономические отношения, менеджмент, корпоративное управление, маркетинг, финансы, экономика. Автор более 255 научных и научно-методических работ, среди которых 7 монографий, 2 учебника и 9 учебных пособий, в том числе 2 с грифом МОН, более 70 научных статей и тезисов. В круг научных интересов входят проблемы менеджмента, управления рисками (риск-менеджмента), управления конкурентоспособностью, ценообразования, международных экономических отношений, корпоративного управления, маркетинга, финансов, экономики, государственного регулирования экономики и цен, банковского дела, лизинга. Специалист в области менеджмента, управления рисками, ценообразования, корпоративного управления, международных экономических отношений, маркетинга, финансов, банковского дела и экономики.

Чепижко Елена Владимировна – кандидат экономических наук. Направление научной деятельности: менеджмент, управление конкурентоспособностью, экономика. Автор 50 научных публикаций, в том числе монографий, учебников и учебных пособий, научных статей. Специалист в области: менеджмента, управления конкурентоспособностью, экономики.

Дюжев Виктор Геннадиевич – доктор экономических наук, профессор кафедры «Экономики бизнеса и международных экономических отношений» НТУ «ХПИ». Направление научной деятельности: инновационная деятельность в энергетике, менеджмент, экономика. Автор более 100 научных и научно-методических работ, среди которых монографии, учебники, учебные пособия, научные статьи. Специалист в области: инновационной деятельности в энергетике, международных экономических отношений, менеджмента, экономики.

Лисица Дмитрий Александрович – кандидат технических наук. Направление научной деятельности: кибербезопасность, системы защиты информации, экономика. Автор 28 научных публикаций, в том числе монографий, учебных пособий, научных статей. Специалист в области: кибербезопасности, систем защиты информации, экономики, менеджмента.

Наукове видання

Колектив авторів:
докт.екон.наук, професор І. М. Посохов
канд.екон.наук О. В. Чепіжко
докт.екон.наук, професор В. Г. Дюжев
канд. техн. наук Д. О. Лисиця

**УПРАВЛІННЯ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ
ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ
В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ**

Монографія

Відповідальний за випуск І. М. Посохов

Редактор:
О. В. Чепіжко

Комп'ютерна верстка та оригінал-макет:
О. В. Чепіжко

План 2022 р.

Підп. до друку 25.02.22 р. Формат 60 × 84 1/16. Папір офсет. Друк цифровий.

Ум. друк. арк. 14,6.

Тираж 300 прим. Зам. № 25-02. Ціна договірна

Видавництво та друк
ФОП Іванченко І.С.
пр. Тракторобудівників, 89-а/62, м. Харків, 61135
тел.: + 38 (050/093) 40-243-50.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців,
виготівників та розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 4388 від 15.08.2012 р.

www.monograf.com.ua

ISBN 978-617-8059-52-1

9 786178 059521